

Macht, malaise en migraties

Robert Philippo

Robert Philippo is gespecialiseerd in (genetisch) genealogisch en historisch onderzoek in de oude graafschappen Vlaanderen, Artesië en Henegouwen. Hij werkt samen met Belgische en Franse genealogische en historische verenigingen en doet met een Franse collega een studie naar de migranten uit deze gebieden die de Leidse textielindustrie vanaf ca. 1600 hebben opgebouwd. Hij ging tijdens zijn lezing op het congres in Waver in op de oorzaken en het verloop van de migraties in de turbulente periode tussen 1500 en 1700 uit onze gezamenlijk geschiedenis van de Republiek der 17 Verenigde Nederlanden, tevens gaat hij in op oorzaken en gevolgen van de (religieuze) oorlogen in en met Frankrijk in diezelfde periode.

1. Macht en Malaise:

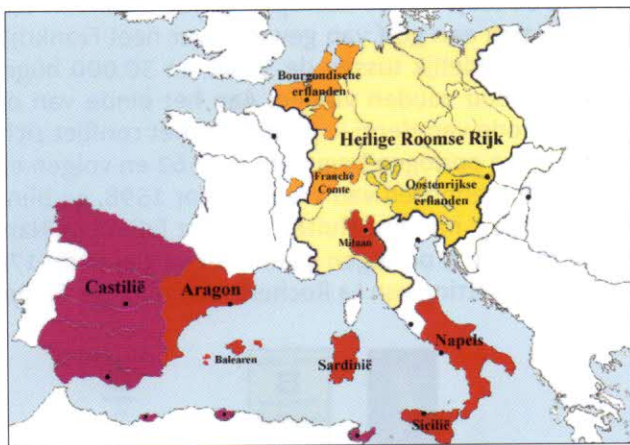

Fig. 1: Het rijk van Karel V (gekleurd) en de ingekleurde positie van Frankrijk

De Habsburgse spelers (Fig. 2), periode 1516-1556, Karel V:

Zoon van Filips I de Schone en Johanna van Castilië, geboren te Gent in 1500, bezat het grootste Europese rijk (Fig. 1) sinds Karel de Grote, met Amerikaanse en Aziatische gebieden samen was zijn rijk groter dan het Romeinse rijk. In zijn rijk waar de zoon nooit onderging ervoer hij het als zijn grootste nederlaag dat hij de christelijke eenheid van Europa niet had weten te behoeden voor de scheuring die de reformatie teweegbracht. Luther was de veroorzaker van religieuze onrust bij geleerden die er het eerste kennis van namen en anabaptisme of wederdoperij bracht onrust bij het 'gewone' volk. Vooral in de Zuidelijke-Nederlanden vond dit een voedingsbodem. Zijn zoon Filips II erfde de Spaanse, de Habsburgse en Italiaanse erflanden.

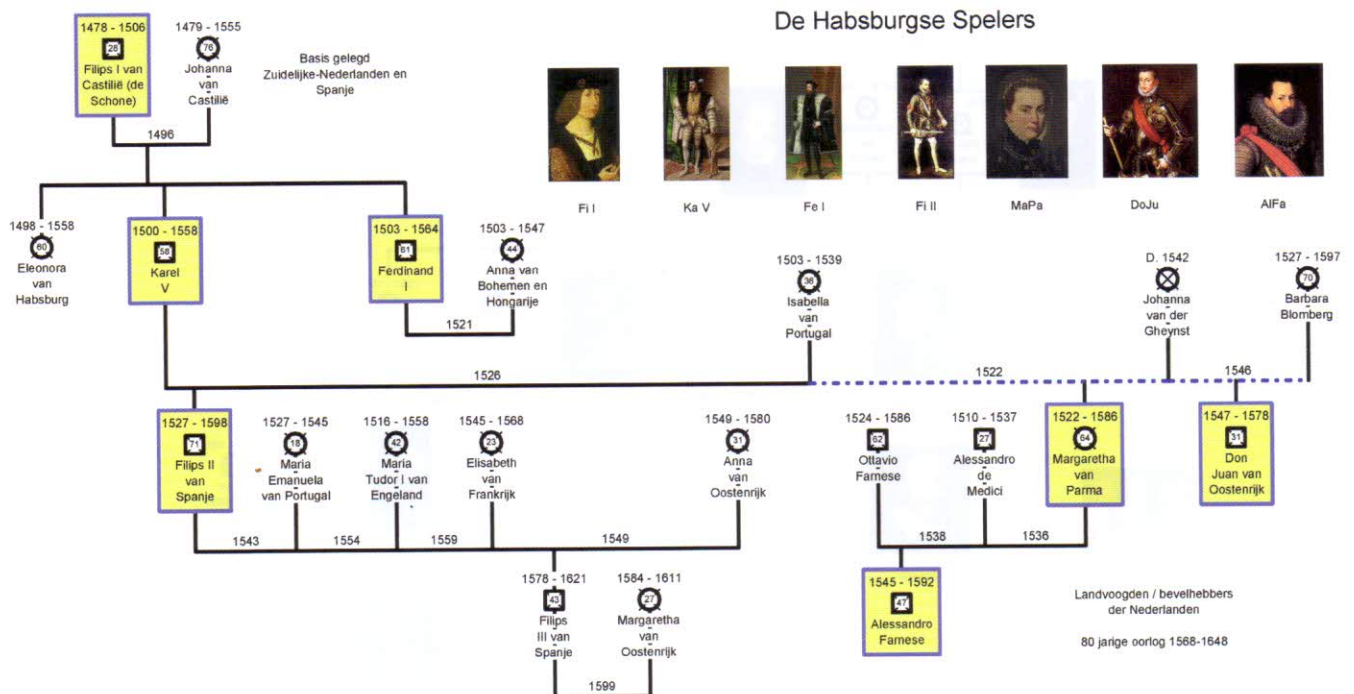

Fig. 2: De Habsburgse spelers ten tijde van de strijd in de Zuidelijke-Nederlanden (Bron: Robert Philippo)

De Habsburgse spelers, periode 1556-1598, Filips II:

Zoon van Karel V en Isabelle van Aragon, geboren te Valladolid in 1527. Hij streefde één kerk en één centraal gezag na. Vertrok van Brussel naar Spanje en zette landvoogden en bevelhebbers in om het noorden te besturen. Na een economische bloeiperiode in het graafschap Vlaanderen, kwam de neergang welke zich kenmerkt door armoede en onrust. De economie verzwakte door allerlei oorzaken, door de lage textielopbrengsten, centralisatie van gezag, hoge graanprijzen (Fig. 5), hyperinflatie door de vele oorlogen, invoering van de 10e penning, het jagen op ketters en de fiscale en juridische macht van de katholieke kerk. Het analfabetische, hongerende en verarmde volk zag dagelijks de groteske kerkweelde en toen sloeg de vlam in de pan. In 1566 begon de revolutie van de Geuzen, de beeldenstorm begon op 10 augustus 1566 in Steenvoorde en woedden door het hele Vlaamse land en bereikten een maand later Groningen, de geest was uit de fles en de 80-jarige oorlog begon. Tijdens bijna zijn hele bewind viel zijn grootste rivaal Frankrijk ten prooi aan godsdiensttwisten (de Hugenotenoorlogen). Eind jaren 1550 kon hij Frankrijk een paar verpletterende nederlagen toebrengen en zo de reeds tientallen jaren slepende Italiaanse Oorlogen tussen Frankrijk en de Habsburgers in 1559 voordelig beslechten met de Vrede van Cateau-Cambrésis. Toen hij 1598 stierf liet hij een bijna failliet Spanje achter.

De Valois spelers (Fig. 3), periode 1562-1598, Henri II - Henri III:

De Franse spelers van het huis Valois zetten in 1562 tot 8 religieuze oorlogen aan met als tragisch dieptepunt de Bartholomeusnacht in 1572. In 1598 kwam het Editie van Nantes wat de zaak enigszins temperde. In Frankrijk noemt men de religieuze oorlogen (Fig. 4) een serie van acht conflicten die het koninkrijk Frankrijk in de tweede helft van de 16e eeuw geteisterd hebben en waar katholieken (Ligue) en protestanten (Hugenoten / RPR = Religion Prétendue Réformée) tegenover elkaar stonden. De eerste schermutselingen beginnen in de jaren 1520. Maar we moeten wachten tot de jaren 1540 en 1550, om de ontwikkelingen van deze kloof te zien. Een dieptepunt in de vete was wel de Bartholomeusnacht of de Bloedbruiloft (Fig. 3) was een massale moordpartij op hugenoten (Franse protestanten) die te Parijs plaatsvond in de nacht van 23 op 24 augustus 1572. In de loop van de daaropvolgende maanden verspreidde zich een golf van geweld over heel Frankrijk, waarbij uiteindelijk tussen de 5.000 en 30.000 hugenoten de dood zouden vinden. Aan het einde van de regeerperiode van Henri II, politiseert het conflict zich. De religieuze oorlogen beginnen in 1562 en volgen elkaar met tussenpozen van vrede op tot 1598, na bijna 40 jaar oorlog, met het sluiten van het Edict van Nantes. De religieuze oorlogen gaan weer verder in de 17e eeuw (de bezetting van La Rochelle, herziening van het

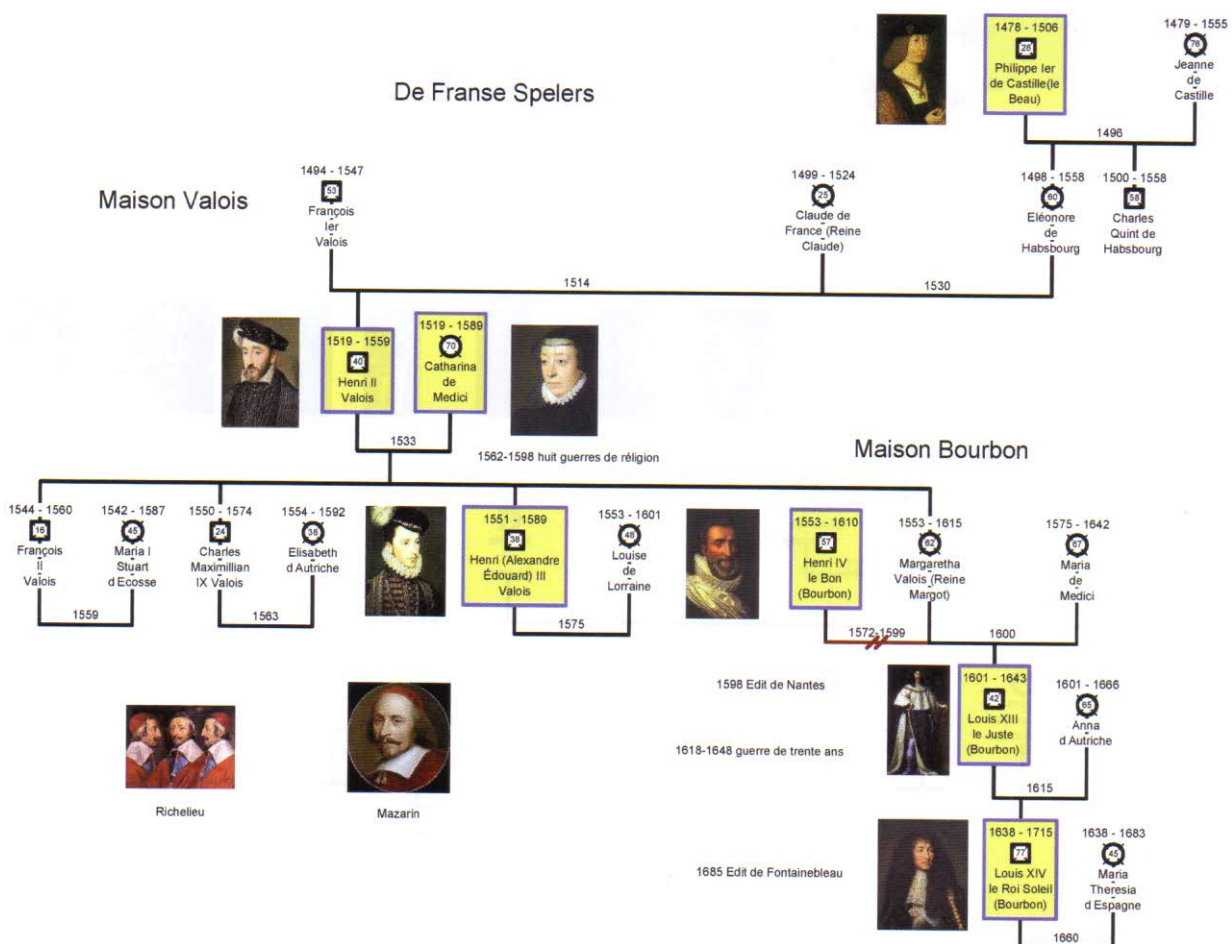

Fig. 3: De Franse koningshuizen Valois en Bourbon ten tijde van de religieuze oorlogen en de expansie van Frankrijk (Bron: Robert Philippo)

